

Лопуга О. І.

к.філос.н.,

доцент кафедри культурології

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ДУХОВНА КУЛЬТУРА ЯК ІМАНЕНТНА СКЛАДОВА ПОСТМОДЕРНОГО СУСПІЛЬСТВА

Всі поняття і визначення культури дослідники проблеми розділяють на три великі групи. Культура розуміється: 1) як усе те, що створило людство за час свого існування, 2) як досягнення людства, що заслуговують позитивну оцінку, 3) як перетворення природного світу в рукотворний у відповідності з потребами людини [1, с. 16]. Проте в загальноприйнятому значенні культура розуміється як духовна й піднесена сторона життя людей.

Зміст та сутність поняття «духовна культура» вимагає уточнення такого фундаментального поняття як дух. «Дух» розглядається як атрибут Бога у християнстві, як життєдайна основа Всесвіту у пантеїзмі, активний елемент, що уможливує самосвідомість (Д. Портер), суб'єктивна сутність індивіда (У. Джеймс) тощо. При всій розбіжності інтерпретацій можна вважати, що дух – це об'єктивна надіндивідуальна форма існування надприродного, яка набувається через соціалізацію і здатна керувати діями людини, а душа є виявом духу через певні ментально-психічні явища на рівні свідомості особистості. Загалом слід сказати, що дух розглядається як джерело життєвої енергії людини, що забезпечує її цілісність та родову ідентичність.

У цьому контексті духовну культуру доцільно інтерпретувати як осмислення людиною, для якої головною сутністю життя є універсальні цінності добра, краси та істини, сенсу свого буття, місця і гармонізації її стосунків з природою, суспільством, інформаційним середовищем [2, с. 9]. Дослідники вважають, що «визначальна роль духовного начала культури полягає в тому, що творча робота людського духу визначає дійсну міру єдності й гармонії духовної та матеріальної форм культури» [3, с. 20]. Змістом культури є вся людська діяльність, і головним результатом розвитку культури є людина як родова істота, удосконалювання її творчих сил, здатностей, форм спілкування [4, с. 164].

Саме культура визначає народження духовного світу людини, і наше духовне тіло існує та розвивається на основі пізнання духовних феноменів. Духовний світ людини неможливий без духовних знань та духовних зусиль щодо їх трансформації у характеристики особистості. Повнота духовного світу є лише у людей, які здатні духовно діяти з

розумінням духовного середовища, яке їм відкривається. Ще стародавні греки обґрунтували класичну тріаду духовної культури у вигляді істини, добра і краси та відповідно трьох ціннісних абсолютів людської духовності у вигляді теоретизму, орієнтованого на істину і створення сутнісного буття, протилежного звичайним явищам життя; етизму як основи підпорядкування моральному змісту життя всіх інших людських устремлінь й естетизму, що забезпечує повноту життя за рахунок задіяння емоційно-почуттєвих переживань [5, с. 57].

Завдяки духовній культурі з її орієнтацією на вічні цінності відбувається натхнення повсякденного людського буття, і в результаті – піднесення людини над його щоденністю. У межах духовної культури просторово-часові границі індивідуального буття, кінцевого та обмеженого за природою, розширюються до причетності універсальному й нескінченному буттю космосу.

Конкретний зміст поняття «культура» визначається процесами соціалізації й інституціоналізації людини, що особливо чітко проявляється в умовах глобалізації. Актуалізація проблематики духовної культури як предмету філософського дослідження в сучасних умовах визначається тим, що стосовно процесів глобалізації та інформатизації дане поняття слід розглядати як найбільш загальну абстракцію, яка розвивається у своїх визначеннях в умовах найбільш багатого конкретного змісту. Саме від культурного розвитку соціальних спільнот різного рівня в епоху глобалізації вирішальною мірою залежить їхнє подальше існування як соціальних суб'єктів. У культурній антропології подібний статус культури називають «тотальним соціальним фактом».

При цьому близьке поняття «духовність» має розумітися як визначальна складова духовної культури, у межах якої визначається ставлення особи до природи, суспільства, самої себе. Духовність виступає як сукупність проявів духу в людині та світі, а у соціальному контексті інтерпретується як інтегруюча основа суспільства, що виражається у моральних цінностях.

Сутністю духовної культури є набування сенсу життя у вигляді усталених на особистісному рівні ціннісно-смыслових життєвих орієнтирів, що здійснюється на основі трансформування універсуму зовнішнього буття у внутрішній світ особистості. У зв'язку з цим духовну культуру розглядають як інтегративну якість особистості, що відображає наявність розвитку в неї сукупності культур.

Основна увага суспільства має бути звернена на формування здатності нового покоління до креативних соціоцентричних дій, виходячи зі здатності до самотворення та самореалізації у межах власних ресурсів.

У межах цього виміру особистість має виступати не як об'єкт для соціалізуючого впливу з боку соціальних інститутів, а як активний та самодостатній суб'єкт соціальної дії, який шляхом втілення у своїй діяльності власних цінностей і цілей трансформує соціокультурне середовище на постмодерних засадах. В основі моделювання духовного світу людини має знаходитися принцип гуманізму, який забезпечує духовну основу інтерпретації постмодерного ухилу у бік розвитку «самості» людини.

Список використаної літератури

1. Владышевский Д. В. Социодинамика культуры и постмодернизм. М.: Мысль, 2000. 186 с.
2. Темех Н.Д. Українське телебачення і проблеми формування духовності молоді: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.08; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. Л., 2005. 20 с.
3. Кучеров В. Е. Духовная культура современной российской молодежи как социальный феномен. Вестник Московского государственного гуманитарно-экономического института. 2011. № 4 (8). С. 13–24.
4. Садохин А. П. Мировая художественная культура. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. 486 с.
5. Гуревич П. С. Философия культуры. М.: «Аспект Пресс», 1995. 288 с.